

suvremenim stvarnosnim "mekanim" preoblikovanjima stožerne kulturološke i psihoanalitičke metafore Oca — u tekstu "Paradoski i krhkosti očinstva: očevi u slobodnim vezama" autora Jean Werckmeistera.

Lada ČALE FELDMAN

Carla Corradi Musi, Shamanism from East to West, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1997., 113 str. (Bibliotheca Shamanistica)

Šamanizam je interkulturalni fenomen što ga Eliade definira kao tehniku ekstaze kojom je ovladao pojedinac unutar određenog kulturnog konteksta u čijem svjetonazorskom temelju leže vjerovanja u duhove na makrokozmičkoj razini i vjerovanje u dvostrukost duše

na mikrokozmičkoj razini. U očitovanju ove komplementarne opozicije dana je mogućnost šamanskog djelovanja — po značenju individualna, a po funkciji kolektivna.

Bilo da se radi o hereditarnom obliku šamanizma ili pak pozivu i odabiru pojedinca od nekog duhovnog entiteta, djelovanje šamana uvijek je intendirano "drugima", a ne njemu samome. Šamanizirati za sebe samoga nije moguće.

Teorijski okvir šamanskih vjerovanja opisan je u kratkom prvom odjeljku prvoga poglavlja knjige o šamanskom "dvojniku" — mogućnosti drugotvorenja duše za vertikalna putovanja u nad- i podsvjetove, te njezina "posuđivanja" duhovima koji u nju silaze. "Zemaljskom dušom" ostaje šaman prisutan unutar ritualne stvarnosti čime mu je omogućeno vladanje situacijom "ovdje".

Autoricu Corradi Musi ne zanima fenomen šamanizma kao takav, njezin je rad deskriptivno komparativan. Ideju duše dvojnika u ugrofinskom šamanizmu ona nalazi središnjom i u sibirskom šamanizmu kojega se smatra izvorištem šamanizma uopće i njegovih kasnijih širenja u zapadnoeuropskoj kulturi s jedne i sjevernoameričkoj s druge strane.

Kao dva temeljna simbola euroazijskog šamanizma uzima autorica elemente vatre i vode. Vatra je simbol moći dok je voda medij inicijacije i šamanskog preporođanja u svjetove "onkraj".

Mogućnost usporedbe ugrofinskog šamanizma s europskom srednjovjekovnom magijom obrađuje se u trećem poglavlju, a nastavlja se na već poznate radove Carla Ginzburga. Kao motiv usporedbe uzima Corradi Musi vezu između magijskog mlina Sampo iz finskog epa Kalevala i svetoga Grala.

Slijedi studija o štovanju drveta života, općem mjestu u simboličkom kontekstu šamanskih mitskih motiva.

U poglavlju "Iz starih izvora" dan je prikaz šamanizma i magije (kronike iz 16. st.), šamanizma i vampirizma (Calmetova *Dissertazioni*), šamanskih praksi ugrofinskih naroda prema djelu Giulia Ferrarija *Il Costume Antico e Moderno*, te o aspektima uraloazijskog šamanizma prema izvješćima putnika iz 19. stoljeća.

Posljednje poglavlje knjige odnosi se na šamanizam sjevernoameričkih Indijanaca u komparativnoj perspektivi s ugrofinskim korespondentima.

Iako solidan etnografsko-povijesni rad, bilo bi poželjno da unutar discipline čitamo i više radova koji bi pokušali reflektirati fenomen šamanizma te hermeneutičkom interpretacijom nastojati iznijeti na vidjelo one njegove osobine koje u pominim nabranjima različitih pojava oblika i njihovim temeljitim opisima ostaju oneprisućenima.

Snježana ZORIĆ